

JORDAN KÁROLY

1871-1959

1959. dec. 24-án, 88 éves korában elhunyt JORDAN Károly nyug. egyetemi tanár, a legidősebb magyar matematikus, tudományos életünk egyik külföldön is elismert és nagyrabecsült egyénisége.

1871. dec. 16-án született Pesten. (Pest és Buda csak 1872-ben egyesültek Budápestté.) Középiskolai tanulmányait a belvárosi reáliskolában, egyetemi tanulmányait Zürichben, Genfben és Párizsban végezte. Vegyésznek készült, doktori értekezését és még néhány első értekezését is a múlt század végén a szerves kémia köréből írta.

Amidőn azonban hazajött, itthon a geofizika egyik ágában, a szeizmológiában kezdte el tudományos pályáját: 1905-től néhány éven át a budapesti Földrendési Számoló Intézet igazgatója volt, 1907-ben nagyobb összefoglaló tanulmányt is írt a földrengési hullámok terjedéséről. (La propagation des ondes sismiques, Revue Générale des Sciences, Paris 1907.)

Tágabb értelemben a geofizika körébe tartozik meteorológiai munkássága is. Már korábban, 1904-ben foglalkozott a valószínűségszámításnak, majd később ismételten a korrelációszámításnak is a meteorológiai alkalmazásaival.

A valószínűségszámítás csakhamar tudományos munkásságának középpontjába került és ezzel kapcsolatban foglalkozott a differenciászámítással, a mérési hibák elméletével és a matematikai statisztikával is. Ezekben a tudományágakban elért értékes eredményeinek ismertetése nem a mi feladatunk.

Bennünket is érdekél azonban és kutatásainkban már eddig is szolgáltatókat tett az észlelések eredményeinek megközelítő matematikai előállítására vonatkozó eljárása. Gyakori feladat minden megfigyeléssel, észleléssel, méréssel foglalkozó tudományban az észlelések eredményeinek megközelítő előállítása: grafikus ábrázolásban egyenes vonallal vagy valamilyen egyszerű görbével, numerikusan első-, másod- vagy más, nem túl magasfokú racionális egész függvényvel, polinommal. Az ilyen előállítás igen alkalmas lehet egyrészt az észlelt változások esetlegességektől mentes általános menetének, másrészt ehhez az általános menethez képest mutatózó szabályos ingadozásainak tanulmányozására. A megközelítő polinom együtthatóinak meghatározása a legkisebb négyzetek elve alapján elvileg egyszerű feladat, de az eljárás hosszadalmas és ha a megközelítés nem bizonyul kielégítőnek, akkor a jobb megközelítést jelentő magasabbfokú polinom előállítására a számítást egészen előlről kell elkezdeni. JORDAN a számítást részleteiben is egyszerűbbé tette és a feladatot úgy oldotta meg, hogy a jobb közelítést nyújtó együttható kiszámítása legyen szükséges.

Ezt az eljárást alkalmazta kezdeményezésemre BARTA György a földmágnesség évszázados változásának törvényszerűségeire vonatkozó, tagtársaink előtt is jól ismert vizsgálataiban. Jórészt ez tette lehetővé, hogy a földmágneses obszervatóriumok igen nagy adathalmazát aránylag kevesebb számítással rövidebb idő alatt feldolgozhatta és más, szintén hosszú észlelés-sorozatú megfigyelések törvényszerűségeivel a kapcsolatukat tanulmányozhatta.

Az eljárás két (vagy több) változás polinomokkal előállítható jelenségekre is kiterjeszhető és jó lenne, ha geofizikus kutatóink is foglalkoznának ezzel a

lehetőséggel. Ugyanis ez alkalmas lehet pl. nagy kiterjedésű területeken végzett geofizikai mérések eredményeiből meghatározott anomáliák esetlegességektől mentes regionális változásainak és ehhez a regionalitáshoz képest mutakozó szabályos helyi, lokális vagy másodlagos változásainak tanulmányozására.

JORDAN Károly mélyenjáró tudományos munkásságát itthon is, külföldön is elismerték és nagyrabecsülték. Az Eötvös Loránd Matematikai és Fizikai Társulat a Kónig Gyula jutalommal, kormányzatunk Kossuth-díjjal és a Magyar Népköztársaság Érdemérmével tüntette ki, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, a Bolyai János Matematikai Társulat elnökévé, a Magyar Geofizikusok Egyesülete tiszteleti tagjává és számos külföldi tudományos társaság is rendes ill. tiszteleti tagjává választotta. Egyesületünk munkáját élete végéig érdeklődéssel kísérte, még a tihanyi kirándulásoknak is szorgalmas résztvevője volt.

Dr. Haáz István